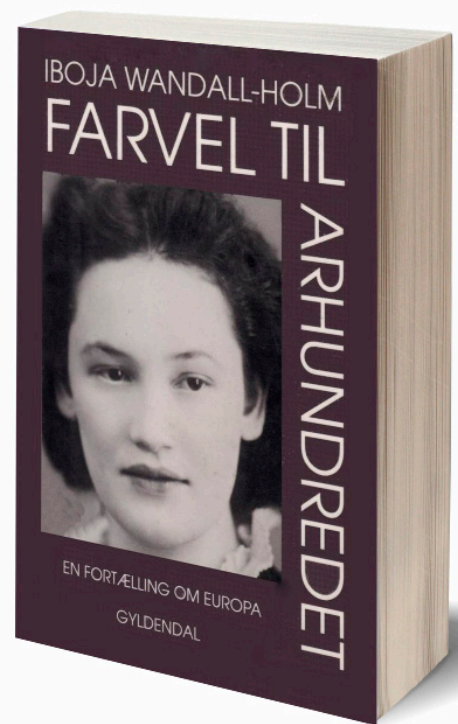

Viola - Iboja Wandall-Holm har skrevet flere bøger, bl.a. erindringsbøger, hvor der berettes om et begivenhedsrigt liv som både KZ-fange og diplomatfrue.

Jeg lagde min hånd på København

Iboja Wandall-Holms hånd har været model for Fingerplanen. Iboja fylder 95 år i 2018 og fortæller om de unge og engagerede arkitekter, der udarbejdede Fingerplanen i årene efter 2. verdenskrig.

Af Michael Nørgaard, Dansk Byplanlaboratorium

Hånden, der har været model til den nu verdensberømte Fingerplan, kom forbi Egnsplankontoret Dansk Byplanlaboratorium - en dag efter krigen, og den tilhørte Viola eller Iboja Wandall-Holm, som kvindens fulde navn er. Vi møder Iboja i hendes lyse lejlighed ved søerne i København: En lejlighed, der vidner om et langt, dramatisk og begivenhedsrigt liv. Dengang i 1947 var Iboja Wandall-Holm en ung kvinde i tyverne, og hun var gift med arkitekten Dalgas-Rasmussen, der var én af de unge arkitekter, der arbejdede på Egnsplankontoret.

- De unge arkitekter brændte for sagen. De ville gerne gøre ting for folket, så der ikke skulle være den store forskel mellem rig og fattig. De ville gerne lave nyttige boliger, men de glemte ikke æstetikken, husker Iboja Wandall-Holm.

- Stemningen var fantastisk på kontoret. Jeg kunne vældigt godt lide det. Det var lidt hektisk, og de havde meget at lave. Jeg kan huske lederen Peter Bredsdorff. Han var workaholic og tog amfetamin, fortæller Iboja Wandall-Holm.

Ferietabletterne - amfetamin - kom jo først under narkotikalovgivning i 1960'erne. Til tider gik det også livligt for sig på kontoret med fester, der sluttede klokken 8 om morgenen. Der var mange diskussioner på Egnsplankontoret, og der var meget modstand mod planlægning i tidens debat, fortæller Iboja. Formentligt blev planlægning synonymt med kommunisme og sovjettidens 5-årsplaner.

Jeg lagde min hånd på København

Egnsplankontoret havde dengang kontor i en stor herskabslejlighed

i Stormgade 12, ikke langt fra den nuværende placering i Rådhusstræde. Princippet med fingrene og de grønne kiler var tænkt, og på væggen hang aftegninger af mange hænder, tegnet i jagten på en illustration, der kunne symbolisere hovedprincippet i planen. Men ingen passede, indtil Viola kom forbi.

- Kan du lægge din hånd her? Vi kan ikke finde en hånd, der passer, sagde de til mig. Og den passede. Jeg lagde min hånd på København, fortæller Iboja Wandall-Holm.

Unge arkitekter

Gennemsnitsalderen på Byplanlaboratoriet var dengang 29 år, og én af medarbejderne, Svend Allan Jensen, har beskrevet stemningen som et "fantastisk demokratisk arbejdsmiljø", hvor alle var dus. Iboja beskriver dog

”Princippet med fingrene og de grønne kiler var tænkt, og på væggen hang aftegninger af mange hænder, tegnet i jagten på en illustration, der kunne symbolisere hovedprincippet i planen. Men ingen passede, indtil Viola kom forbi ...“

mange af arkitekterne som salonkommunister, hvilket kan forklare den horisontale og lige arbejdskultur. Den dag, Ibolas hånd blev lagt på kortet over datidens København, skålede arkitekt Edvard Heiberg sågar i dialektisk materialisme, fortæller Iboja.

Det var ifølge Iboja uvant med det meget kollegiale og lige arbejdsmiljø på den tid. Der var eksempelvis V. Malling, som man bestemt ikke var dus med. Han var sekretær i Byplanlaboratoriet og ingeniør i Københavns Kommune. Om ham husker Iboja Wandall-Holm:

- Malling var meget streng og skældte meget ud, når han var på kontoret. En dag havde han nogle gamle sammenrullede kort med, og jeg tog et kort og slog ham i hovedet, hvorefter han vendte sig om og erfarede, at jeg ikke var bange for ham,

fortæller Iboja Wandall-Holm om sit lille oprør mod autoriteterne.

Sproget er mit hjem

Iboja Wandall-Holm, der fylder 95 år i år, stammer oprindeligt fra Slovakiet, er jøde, var ungtkommunist og måtte i 1942 flygte med sin søster til Ungarn. Desværre blev de fanget af nazisterne, og Iboja tilbragte et år i den berygtede dødslejr Auschwitz, hvor troen om en bedre verden reddede hendes liv. Efter krigen var Iboja tilbage på universitet i Prag. Her mødte hun den danske udvekslingsstuderende Dalgas-Rasmussen. De blev gift, og Iboja blev dansk statsborger. Hun lærte at holde af det danske sprog, og har siden skrevet flere bøger, bl.a. børnebøger og erindringsbøger.

- Sproget er mit hjem, fortæller Iboja Wandall-Holm. Hun ser i dag

for mange eksempler på new speech, hvor sproget bliver brugt til magtudøvelse og refererer også til Victor Klemperers bog „LTI - Lingua Tertii Imperii“, Det 3. Riges sprog. En af de mange pointer i LTI, som er værd at fremdrage, er iagttagelsen af den måde, vi taler om virkeligheden, bliver virkelighed. Hvis staten får monopol på sproget, som den gjorde i Det 3. Rige, får den også monopolen på virkeligheden. New public management og detailstyringen i fx sundhedsvæsenet får også et par kritiske ord med vejen af Iboja Wandall-Holm.

Vi oplevede således en forrygende udgave af historiens vingesus en solrig dag i 2018. Hvem ved, måske var Fingerplanen ikke blevet til Fingerplanen, hvis skæbnen ikke havde ført Viola forbi Egnsplankontoret i Stormgade en dag efter 2. verdenskrig.